

Vilém, korunní princ pruský, měl mnoho uniforem *à la suite*, ale jeho preferovanou uniformou byla ta, k jejímuž nošení byl zmocněn jako velící důstojník 1. husarského pluku Garde du Corps. Zde má neoficiální černý kožený kabát a černou plukovní polní čepici s červeným okolkem, bílým lemováním a odznakem lebky mezi kokardami. Je na inspekci mužů bavorské pěší divize na frontě v Artois na jaře 1916. Povšimněme si chlebníků a polních láhví nošených muži na opascích vzor 1915 a bavorského límcového prýmku, který si divizní velitel (vpravo) neoficiálně ponechal na polním kabátě vzor 1915. Vyšší důstojníci a generálové mimo frontovou linii často nosili koženou přílbu s hrotem. (pamětní sbírka Friedricha Herrmanna)

STRATEGIE A TAKTIKA

Období mezi zářím 1915 až dubnem 1917 bylo v podstatě obdobím patu, neboť Centrální mocnosti i Dohoda byly příliš silné na to, aby mohly být poraženy, a příliš slabé na to, aby mohly dosáhnout vítězství. Falkenhayn se řídil opatrnou, taktika pasivní taktikou obrany území Německa a jeho tří spojenců – Rakouska-Uherska, Osmanské říše a (od 12. října 1915) Bulharska – a území v severovýchodní Francii, Belgii a v západní části ruské říše, která byla okupována Německem a Rakousko-Uherskem. To postupně dostávalo německé spojence do stále větší závislosti na Německu a nutilo je to přijímat německé jednotky jako „výztuž“.

Falkenhayn pečlivě nasazoval jednotky tak, aby minimalizoval německé ztráty a konzervoval vzácnou lidskou sílu v naději, že Dohoda

bude fatálně demoralizována zvyšujícími se ztrátami. Kromě katastroficky krvavé bitvy u Verdunu se vyhýbal ofenzivám, ke kterým Britové, Francouzi a Rusové sahali při marných pokusech prolomit německou linii. Na západním Balkáně však v říjnu 1915 až v lednu 1916 sáhl k úspěšnému propočítanému riziku při ofenzivě, kdy spolu s rakousko-uherskými a bulharskými spojenci za použití taktiky rozhodného manévrování ze srpna 1914 obsadil Srbsko, Černou Horu a Albánii a dosáhl pozemního spojení s Bulharskem a Osmanskou říší.

V srpnu 1916 však byla Falkenhaynova trpělivá taktika zdiskreditovaná. Dohoda byla nečekaně odolná; při ofenzivě u Verdunu

(únor–prosinec 1916) se nepodařilo porazit francouzskou armádu, ani za cenu velkých německých ztrát, britská ofenziva na Sommě (červenec–listopad 1916) znamenala další značné německé ztráty a ruská Brusilovova ofenziva (červen–září 1916) vedla k hrozbě invaze do východního Rakouska-Uherska. Poslední kapkou bylo rumunské vyhlášení války, ke kterému došlo 27. srpna 1916. O dva dny později Falkenhayn nahradil velmi populární Hindenburg. Ten okamžitě zaútočil na Rumunsko (srpen–prosinec 1916) a rychle ho eliminoval.

Na západní frontě německá pěchota a ženisté podporovaní dělostřelectvem s lepším výcvikem a zbraněmi, než měli jejich nepřátelé – hlavně, pokud šlo o granáty, kulomety, minomety a těžké dělostřelectvo – bránili fakticky nedobytné pozice, obvykle umístěné na výšinách dobytých na počátku zákopové války ke konci roku 1914. Nižší

důstojníci měli pravomoc nařídit taktický ústup, aby zachránili životy nebo aby zkrátili obranné linie. Od prosince 1915 byly velmi úspěšné místní infiltrační útoky prováděné malými skupinami těžce vyzbrojených „úderných skupin“; pouze v tankové válce byla převaha na straně Dohody. Východní fronta během tohoto období zůstávala statická, frontová linie však neměla souvislý systém zákopů, díky čemuž mohlo jezdeckvo bránit pohyblivější pozice.

Západní fronta

Frontová linie, jež se ustavila 20. října 1914, zůstala mezi zářím 1915 až dubnem 1917 většinou zachována. Německé síly i nadále okupovaly východní část Nord-Pas de Calais, východní Pikardii, severní Champagne-Ardennes, Alsasko a Lotrinsko a sáhly pouze k taktickému ústupu z výběžku Soissons – Arras ve východní Pikardii, v březnu 1917.

4., 6., 2. a 1. armáda a od března 1917 rovněž 7. armáda bránily frontu v Artois (Nieuport až Soissons) proti belgické armádě a francouzsko-britské severní armádní skupině. 7., 3. a 5. armáda (3. a 5. od března 1917) bránily champagneskou frontu (Soissons – Verdun) včetně Argonského lesa proti francouzské střední armádní skupině. Konečně AA Strantz, Falkenhausen a Gaede (později „C“, „A“ a „B“) bránily vogézkou frontu (Verdun – Bonfol) proti francouzské východní armádní skupině.

3. armáda (generál jezdeckta Karl von Einem) při druhé bitvě v Champagni (25. září až 6. listopadu 1915) dobyla tři kilometry území na francouzské 2. a 4. armádě, zatímco masově použité kulometry 6. armády (generálplukovník Ruprecht, princ bavorský) zdecimovaly britskou 1. armádu (generál sir Charles Munro) na frontě v Artois u Loos-en-Gohelle (25. září–8. října 1915).

21. února 1916 německá 5. armáda (generálporučík Vilém, princ pruský) napadla síť pevností severně od Verdunu ve východní Champagni bráňenou francouzskou 2. armádou (generál Pétain, od května 1916 generál Nivelle). Chtěla způsobit vykrvácení Francie útokem na pozici, kterou si Francouzi nemohli dovolit ztratit. Chtěla vyprovokovat opotřebovávající bitvu, v níž Falkenhayn předpokládal vítězství. Čtyřicet německých divízi neustále postupovalo bez ohledu na odhodlaný francouzský odpor, muži 6. pěší divize 26. února

Tato studie německé pěchoty při útoku u Verdunu v roce 1916 ukazuje útočnou výstroj vzor 1916, k níž mají dva vojáci v hodnosti Gefreiter (první a druhý vpravo vepředu) připevněný 120 cm dlouhý ženíjní rýč.

dobyli Fort Douaumont, zatímco 50. pěší divize 2. června obsadila Fort Vaux a 11. července téměř dorazila do Fort Souville. Vzhledem k tlaku, který vyvinuly francouzsko-britské síly při ofenzivě na Sommě, však Falkenhayn svůj postup zastavil a od srpna jeho nástupce Hindenburg tuto stále krvavější operaci postupně omezoval. Francouzi provedli protiútok, 24. října dobyli zpět Douaumont a 2. listopadu Vaux. 18. prosince 1916 byla německá 5. armáda na těch samých pozicích jako v únoru. Její pokus o porážku francouzské armády neuspěl. Bitva u Verdunu byla nejdelší bitvou první světové války, vyžádala si přibližně 336 000 obětí na německé a 362 000 na francouzské straně (mrtví, ranění, pohřešovaní).

Pokud byl Verdun tou nejdelší bitvou, pak bitva na Sommě byla nejkrvavější. 1. července 1916 východně od Albertu britská 4. armáda (generál Rawlinson) a 5. armáda (generál Gough) a 2. sbor

spolu s francouzskou 6. a 10. armádou dále na jihu zaútočily na německou 2. armádu (generál pěchoty Fritz von Below, později generál dělostřelectva Max von Gallwitz), které 19. července přispěchala na pomoc nově zformovaná 1. armáda (generál pěchoty Fritz von Below). Britové utrpěli značné ztráty během takřka sebevražděných frontálních útoků proti dobře bráněným německým pozicím, přesto pomalu postupovali, v červenci obsadili Baneztin, v září les u Delville, Pozičres, Guillemont, Ginchy, Flers-Courcelette, Morval a Thiepval. Francouzi zaznamenali podobný postup, ale s pouze 40% ztrátami. Síly Dohody se zastavily 18. listopadu, když dobyly pouhých 12 kilometrů a nedosáhly svých cílů – Bapaume a Péronne. Bitva na Sommě si vyžádala životy 498 054 Britů, 194 451 Francouzů a 237 159 Němců.

Během prvních měsíců roku 1917 provedly vyčerpané francouzsko-britské síly lokální útoky v Artois a Champagni a 16. března 1917 německá 2. armáda (generál jezdeckta Georg von der Marwitz) a 7. armáda (generál pěchoty Max von Boehn) provedly taktický padesátikilometrový ústup z výběžku Soissons – Arras na kratší obranné linie Siegfriedovy linie, čímž Dohodě umožnily její největší územní zisk na západní frontě během let 1915–1917. Aktivita na vogézske frontě byla omezena na neúspěšné francouzské lokální útoky na silné německé obranné pozice, především

proti Hartmannswillerkopf (21. prosince 1915 až 9. ledna 1916) a v horním Alsasku (1. března–5. září 1916) proti AA Gaede.

Východní fronta

1. října 1915 Centrální mocnosti se čtyřmi armádami bránily 750 km dlouhou linií Dvina–Černovice. „Vrchní velitelství východní fronty“ kontrolovalo armádní skupinu Hindenburg v Litvě a Lotyšsku, která bojovala proti ruskému severnímu „frontu“ (armádní skupina); armádní skupina „Leopold, korunní princ bavorský“ v západním Bělorusku bojovala s ruským západním frontem. Rakousko-uherské vrchní velení řídilo armádní skupinu Linsingen, která hájila severovýchodní Ukrajinu proti ruskému jihozápadnímu frontu. Rakousko-uherská armádní skupina Böhlm-Ermolli ve východní Haliči (nyní jihozápadní Ukrajina) proti sobě měla ruský jihozápadní front.

Falkenhayn držel existující pozice, aby šetřil jednotky pro západní frontu, Rusové však prováděli diverzní útoky, především proti rakousko-uherským jednotkám, z nichž neměli takový strach, aby uvolnili tlak na západní frontu. 24. prosince 1915 7. a 8. armáda jihozápadního frontu (generál Ivanov) vtrhly do Bukoviny a téměř dosáhly Černovic, než byly 15. ledna 1916 zastaveny 7. rakousko-uherskou armádou a německou armádou Süd. 17. března 1916 ruská 1. armáda západního frontu (generál Evert) zaútočila na ně-

Aranžovaný snímek symbolizující heroismus úderných jednotek. Granátník, který se kryje v mělké jámě, má na sobě přilbu vzor 1916, polní kabát vzor 1915, ovinovačky a kotníkové boty „organického“ úderného praporu – míří vleže, vedle napůl zahraného těla francouzského vojáka.

Polní kabát vzor 1915 s gardovými límcovými prýmký a prostými nárameníky identifikuje tohoto válečného reportéra jako příslušníka 1.–4. pěšího gardového pluku. Má připraven svůj objemný fotoaparát a čeká, až bude moci vyfotografovat německý útok.

meckou 10. armádu ve východní Litvě ve snaze dobýt Vilnius, byla však poražena s těžkými ztrátami v první bitvě u jezera Narocz 14. dubna.

Vzhledem ke spojeneckým žádostem o vyvínutí tlaku na Centrální mocnosti, kvůli jejich tlaku na italské frontě, vrhl generál Alexej Brusilov čtyři armády (7.–9., 11.) ze své jihozápadní armádní skupiny na 300 km dlouhé frontě proti rakousko-uherským jednotkám v armádní skupině Linsingen na severozápadní Ukrajině a ve východní Haliči. Rakousko-uherské síly byly zatlačeny o 60 km, 7. června ztratily Luck, 17. června Černovice a 28. července Brody. Pouze odolná armáda Süd (generál pěchoty Felix hrabě von Bothmer) v Haliči a karpatský sbor (1. záložní, 200. pěší divize) držely pozice. Generál Linsingen přesunul své německé divize na jih, převzal velení všech rakousko-uherských sil a ke konci července tzv. Brusilovovu ofenzivu zastavil. 28. července a 7. srpna pak zastavil i další útoky, přičemž Rusům způsobil těžké ztráty. Karpatský sbor se vyznamenal při obraně Jablonického průsmyku a oblasti Ludova v srpnu 1916. Když 20. září 1916 Brusilov ofenzivu konečně odvolal, dosáhli

Rusové významných územních zisků, ale ztratili děsivých 1,4 milionu mužů, Rakousko-Uhersko 750 000 a Němci 150 000. Brusilovova ofenziva jako největší vítězství Dohody v roce 1916 přispěla k pádu Falkenhayna a přinutila Němce převzít 4. října 1916 kontrolu nad celou východní frontou. Obrovské ruské ztráty však fatálně podlomily ruskou morálku.

Během Brusilovovy ofenzivy byla AA Woysch nasazena v Baranoviči v Bělorusku (červenec 1916) a Ščara-Serveč (září), zatímco armáda Süd bojovala na jihozápadní Ukrajině u Zborova (srpen), Narajovky (srpen–říjen), Brzezan (září–říjen) a Lipnice (říjen–listopad). Armádní skupina Linsingen byla nasazena u Volodymyru-Volynského na severozápadní Ukrajině (říjen). Pouze Litva a jižní Lotyšsko byly relativně klidné. V lednu 1917 však již ruské síly nebyly schopny útočit na roztažené nepřátelské linie. 10. března 1917 (podle ruského kalendáře 27. února) se posádka v Petrohradu vzbouřila proti carovi Mikuláši II., což vedlo k jeho abdikaci 16. března a k počátku pomalého procesu ruského stahování se z války.

Italská fronta

28. května 1915 Německo nasadilo elitní Alpský sbor k podpoře rakousko-uherské 3. armády v Tyrolech, jelikož však tento úsek zůstal pasivní, byl 12. října 1915 přesunut na balkánskou frontu, aniž by na italské frontě zasáhl do boje.

Západobalkánská fronta

18. září 1915 byla znovu zformována armádní skupina Mackensen (polní maršál August von Mackensen) pro boje na západním Balkáně. Sestávala ze dvou armád: německé 11. armády (generál dělostřelectva Max von Gallwitz) s 3., 4. a 10. záložním sborem a rakousko-uherskou skupinou Fülöpp a z rakousko-uherské 3. armády s německým 22. záložním sborem. Mackensen 6. října zaútočil na Srbsko a 9. října dobyl Bělehrad. 11. armáda postupovala na jih údolím řeky Moravy, 1. listopadu dobyla Kragujevac a 6. listopadu Kraljevo, zatímco rakousko-uherská 3. armáda postupovala západním Srbskem, Černou Horou a Albánií. Mezitím vtrhly bulharské síly do východní srbské Makedonie. Bulharská 2. armáda 22. října dobyla Skopje a 1. armáda (zahrnující některé oddíly Alpského sboru) 5. listopadu obsadila Niš. 11. armáda postupovala na jih a zatlačovala

francouzsko-britské expediční síly, které se vylodily v Soluni. 3. března 1916 jednotky Centrálních mocností dosáhly srbsko-řecké hranice. Krátce nato rakousko-uherské síly dorazily do jižní Albánie a tak vznikla soluňská fronta.

20. ledna 1916 byly síly Centrálních mocností na soluňské frontě reorganizovány. Armádní skupina Mackensen (z politických důvodů pod formálním bulharským velením) zahrnovala německou 11. armádu a bulharskou 1. armádu s rakousko-uherským 19. sborem, které byly umístěny v severní a střední Albánii, zatímco bulharská 2. armáda okupovala východní řeckou Makedonii. Mezitím rakousko-uherská armáda ustavila v západním Srbsku a v Černé Hoře vojenskou správu a okupovala severní a střední Albánii, zatímco Bulharsko okupovalo východní Srbsko a Makedonii. Od listopadu 1915 byly z této fronty německé divize postupně stahovány a k lednu 1916 zahrnovala 11. armáda pouze Karpatský sbor a tři bulharské pěší divize (2., 5., 9.). V dubnu 1916 byla redukována na 101. divizi.

V roce 1916 německé jednotky podporovaly bulharskou 1. armádu v údolí Vardaru a okolo jezera Doiran (od března), u Flórinu (srpen) a jezera Ostrovo (srpen–září). 10. září 1916 Armée de l'Orient provedla ofenzivu a německé jednotky spolu s bulharskou 1. armádou vedly tvrdé ústupové boje u hory Kajmakčalan (září–říjen), jezera Ochrid (říjen–listopad), v první bitvě u Monastiru (listopad) a v druhé bitvě u Monastiru a jezera Doiran (březen 1917). 201., 207. a 208. horský kulometný prapor Alpského sboru bojoval s bulharskou 2. armádou na planině Struma (srpen–září 1916). 30. července 1916 byl štáb armádní skupiny Mackensen přesunut do Rumunska a 12. října byl nahrazen armádní skupinou Below (generál pěchoty Otto von Below) s německou 11. a bulharskou 1. a 2. armádou. V listopadu 1916 byla divize Hoppel s německými důstojníky a bulharským mužstvem včleněna do 11. armády. V lednu 1917 byla znovu zformována jako 302. pěší divize pouze s německými příslušníky.

Rumunsko

28. srpna 1916 tři rumunské armády vtrhly do rakousko-uherského Sedmihradska a do poloviny září postoupily o 75 km. Mezitím byla v severním Bulharsku v srpnu 1916 zformována armádní

skupina Mackensen s bulharskou 3. armádou, německým 52. speciálním sborem (přejmenovaným v lednu 1917 na „Dunajskou armádu“) a osmanským 15. sborem. 1. září Mackensenovy bulharské a osmanské síly s oddíly 52. sboru vstoupily do rumunské Dobrudže, 22. října dobyly Konstancu, 23. listopadu překročily Dunaj v jeho deltě a pak až do 5. ledna 1917 pokračovaly v boji na jeho severním břehu. Mezitím 52. sbor překročil 10. září Dunaj u Sistovy a zamířil k Bukurešti.

19. září 1916 byla zformována nová a extrémně silná německá 9. armáda (generál pěchoty Erich von Falkenhayn), která měla bránit Sedmihradsko jako součást rakousko-uherské armádní skupiny „Arcivévoda Josef“ (od prosince 1916 „Arcivévoda Karel“), která zahrnovala též 1. a 7. rakousko-uherskou armádu, 9. armáda zahrnovala 1. a 39. záložní sbor a Alpský sbor; v říjnu k ní byly přiřčeny další tři sbory (Schmettow, Kneussl a Krafft) a v listopadu 1916 52. a 54. speciální sbor. Armádní skupina provedla protiútok, 9. armáda 29. září obsadila Hermannstadt (dnes Sibiu v Rumunsku), 9. října Kronstadt (dnes Brasov v Rumunsku) a 14. listopadu průsmyky Vulcan a Szurdak. Pak postupovala západním Valašskem a 5. prosince odrazila odhodlaný rumunský protiútok u řeky Ages. Následujícího dne obsadila Bukurešť. Mezitím zbytek armádní skupiny Arcivévoda Karel zatlačil rumunské síly za řeku Sereth do severního Moldavska. Od 27. prosince 1916 pět německých divizí (117., 218., 225. pěší; 8., 10. bavorská pěší) s rakousko-uherskou 1. armádou hlídaly severovýchodní hranici Sedmihradska a rumunské severní Moldavsko.

23. listopadu 1916 byla vytvořena „Rumunská vojenská správa“ s 11 německými a 3 rakousko-uherskými oblastmi pod generálem pěchoty Tüllffem von Tschepe und Weidenbach, jež měla spravovat Valaško a jižní Moldavsko.

Blízký východ

Od prosince 1913 velel německé vojenské misi u osmanské armády v Cařihradě generál jezdeckta Otto Liman von Sanders. Byl povýšen do osmanské hodnosti polního maršála (mušir) a velel osmanské 1. armádě (listopad 1914–březen 1915) a 5. armádě (březen 1915–únor 1918) v turecké východní Thrákii. Od 25. dubna 1915 do 9. ledna 1916 von Sanders řídil osmanskou obranu